

Priskos Yanılgısı: Margus Barışı'ndan Önce Ne Oldu?

Priscus Fallacy: What Happened Before the Treaty of Margus?

“İçkilerimizi içerken barbarlar Attila için, biz Basilesius [Theodosius] için kadeh kaldırdık.”
(Priskos., fr. 8.6, s.75; ELR., 3, s.23-24)

Okan ÇEKİL

Doktora öğrencisi. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi ABD,
okncekil@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3019-5975

Özet

Attila ve Bleda hükümdarlığındaki (yak. 435-445) Hunların Doğu Romalılar ile münasebetlerinde öne çıkan unsur, Roma Balkanlarındaki (Thraciae ve Illyricum) askeri mücadelelerdir. Bunlara dair verilerin önemli bir kısmı dönemin çağdaşı Priskos'un günümüze fragmanlarla erişen “Tarih”ine dayanmakla birlikte bu fragmanlar, X. yüzyılda derlenen bir külliyyatta (Excerpta Constantiniana) korunmuş olup, teması gereği iki yönetim arasındaki elçilik faaliyetleriyle (excerpta de legationibus) ilgilidir. Priskos fragmanlarının bu durumu, Hun ve Doğu Roma devletleri arasındaki diplomasinin ardında yatan askeri-siyasi gelişmelerin takip edilmesi adına sunduğu bağlamların muğlak hale kalmasına neden olmuştur. Bu da konuya eğilen modern tarihçilerin fragmanlarda aktarılan gelişmeleri kronolojik bir çerçeveye yerleştirebilmek adına kendi kavrayışları dahilinde farklı kurgular geliştirmesine müsaade etmiştir. Bu nedenle Attila ve Bleda'nın hükümdarlıkları döneminde Hun - Doğu Roma münasebetlerinin kronolojik düzeni hususunda tarihi tanıklık olarak Priskos fragmanlarının doğasına ve kullanımına dayalı genel bir kargaşa ortamı mevcuttur. Bu çalışma, Attila ve Bleda'nın Doğu Roma İmparatorluğu ile –bilindiği kadarıyla- ilk askeri ve diplomasi münasebetleri kapsamında Margus Barışı'nı ihtiva eden fragmanın (fragman 1) ele alınıp problemine berraklaştırmaya çalışmakla birlikte bu barışın ve öncesindeki gelişmelerin yeni bir kurgusunu önermektedir.

Anahtar kelimeler: Priskos, Attila ve Bleda, Margus Barışı, Doğu Roma İmparatorluğu, Excerpta Constantiniana

Abstract

The prominent factor in the relations between the Eastern Romans and the Huns under the reigns of Attila and Bleda (c. 435-445) is the military struggles in the Roman Balkans (Thraciae and Illyricum). Although a significant part of the data on these is based on the "History" of Priskos, a contemporary of the period, which has reached with fragmentary, these fragmentary have been preserved in a corpus (Excerpta Constantiniana) compiled in the 10th century, and are related to the embassy activities (excerpta de legationibus) due to their theme. This situation of the Priskos fragments has caused the context to remain ambiguous in order to follow the military-political developments behind the diplomacy between the Huns and the Eastern Roman states. This also allowed modern historians to develop different constructions within their own understanding in order to place the

developments in the fragments in a chronological order. For this reason, there is a general turmoil based on the nature and use of Priskos fragments as historical evidence regarding the chronological order of Hun-Eastern Roman relations in the period of Attila and Bleda. This study, while trying to clarify the problem of handling the fragment (Fragment 1) containing the Treaty of Margus within the scope of the first military and diplomatic relations of Attila and Bleda with the Eastern Roman Empire, proposes a new construction of this peace and the developments before it.

Keywords: Priscus, Attila and Bleda, Treaty of Margus, Eastern Rome Empire, *Excerpta Constantiniana*

Attila ve Bleda hükümdarlığındaki Hunların Doğu Romalılar ile ilk diplomatik münasebeti –bilindiği kadarıyla- *Margus Barışı* idi. 430’lu yılların ikinci yarısında gerçekleştiği anlaşılan bu barışa dair tek mevcut tanıklık, X. yüzyılda derlenmiş bir külliyat olan *Excerpta Constantiniana*’da korunan dönemin çağdaşı Priskos’un bir fragmanına (*fragman 1*) dayanmaktadır. 449’da Attila’nın sarayına gönderilen bir elçilik heyetinde bulunmuş olan Priskos’un ağırlıklı olarak Attila dönemindeki Hunlara dair aktardığı veriler, Hun alanyazını için tanıklık olarak literatürde kapladığı yer ve biricikliği bakımından tartışmasız bir önceliğe sahiptir. Ancak *Excerpta*’da korunan neredeyse tüm Priskos alıntıları, kapsamı gereği yalnızca Doğu Roma İmparatorluğu ile girişilen elçilik faaliyetleri (*Excerpta de legationibus*) ile ilgilidir.¹ Bu durum, hangi yıllara ait olduğu belirtilmemiş olan fragmanların tarihlendirilmesini zorlaştırdığı gibi, Hun ve Doğu Roma devletleri arasındaki diplomasinin ve ardındaki askeri-siyasi gelişmelerin takip edilebilmesi adına sunduğu bağlamın da muğlak halde kalmasına neden olmuştur.² Dolayısıyla fragmanların ihtiva ettiği gelişmeleri kronolojik bir çerçeveye yerleştirebilmek adına farklı kurgular geliştirme yoluna giden modern tarihçiler, fragmanların doğasına ve bir tanıklık olarak kullanımına dayalı bir kargaşa ortamı oluşturmaktadır. Dahası, bu kargaşayı körükleyen ve tam anlamıyla bir bilgi kirliliğine dönüştüren asıl unsurun, Hun tarihi alanyazını içerisinde tanıklıkların üstün körü ve olduğu gibi ele alınması şeklinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle bu çalışma, kapsamına aldığı *Margus Barışı*’nı ihtiva eden ve fragman 1 (*fr. 1*) olarak belirlenmiş Priskos pasajlarını, metin içi ve metinler arası bağlamda ele alarak Attila ve Bleda’nın Doğu Roma

¹ Bu külliyat, X. yüzyılda Constantinus Porphyrogenitus sarayında derlenmiş tarihi metinlerden seçmelerdir ve *Excerpta Constantiniana* adlı eserin bir kısmını oluşturmakta olup iki bölüme ayrılmaktadır: (Kısaca *ELR*) *Excerpta de legationibus romanorum ad gentes* (Romalılarından [Diğer] Uluslara Gönderilen Elçiliklerden Alıntılar) ve (Kısaca *ELG*) *Excerpta de legationibus gentium ad romanos* ([Diğer] Uluslardan Romalılara Gönderilen Elçiliklerden Alıntılar: *ELG*) Bu eser için şu edisyondan yararlanılmıştır, bk. (De Boor, 1903). *Excerpta Constantiniana* hakkında giriş maiyetinde bir çalışma için ayrıca bk. Treadgold (2013, s.153-165).

² *Excerpta de legationibus* derlemesi için Lemerle (1986/2017, s.331) şu tanımlı yapmıştır: “kaynakları kesip parçalayan, düzenden çıkaran, kısımları, sırayı ve anlamı bozacak şekilde dağıtan bir derleme tarih-karşıtıdır.”

yönetimiyle kurduğu ilk diplomatik temasın yeni bir kurgusunu önermeyi denemekle birlikte fragmanların doğasına bir ışık tutmaya çalışacaktır.

Fragman 1?

Tartışma, fragmanların korunduğu *Excerpta Constantiniana*'da (ELR.1) yer aldığı şekliyle Priskos'un iki pasajdan oluşan ve *fr. 1* olarak belirlenmiş bir fragmanı başlar.³ *Fr. 1*'in ilk pasajı doğrudan Hun kralı Rua dönemindeki (yani, 434/5 öncesi) Doğu Roma ile diplomatik gelişmelerden bahsederken⁴ ikinci pasaj, Attila ve Bleda'nın krallıkları dönemindeki diplomasiyle ilişkilidir:

Rua öldüğü zaman Hunların krallığı Attila ve Bleda'ya geçti. Roma senatosu Plinthat'ın bunlara elçi olarak gönderilmesini tavsiye etti. [...] Plinthat, elçilik heyetine Epigenes'i dahil etmek istedi, çünkü Epigenes bilgeliğiyle ünlüydü ve *quaestor*luk makamını elinde tutuyordu. Bu konu üzerine karar birliğine varılınca elçilik heyeti yola çıktı ve İskit krallarının bulunduğu *Margus*'a geldi (*Margus, Illyricum*'daki Tuna kenarında bir *Moesia* kentiydi ve bunun karşısındaki uzak kıyıda *Constantia* kalesi vardı). Burada kentin dışında İskit [Hun] kralları ve Roma elçileri at üstünde bir toplantı yaptılar. Çünkü barbarlar atlarından inerek müzakere etmenin uygun olmadığını düşünüyorlardı. [...] -Varılan antlaşmaya göre- Romalılar gelecekte İskitya'dan kendilerine sığınanları kabul etmeyecek; savaş sonrasında kendi ülkelerine dönerken esir edilenlerle birlikte şimdiye kadar Romalılara kaçanları da herhangi bir fidye istemeden geri gönderecek; yanı sıra savaşta esir edilen her bir kişi için Romalılar sekiz altın ödeyecek; Romalılar, Hunların düşmanı olan bir barbar halkla ittifak yapmayacak; Hunların ve Romalıların eşit halklara sahip olduğu güvenli pazaryerleri kurulacak; bu antlaşma, Romalılar İskit [Hun] krallarına yıllık yedi yüz *litra* altın [iki yüz otuz kg] (önceki anlaşma yıllık üç yüz elli *litra* altın idi [yüz on beş kg]) ödemesi yaptıkları sürece devam edecekti. Romalılar ve Hunlar bu şartları içeren bir

³ Müller (1851, s.71-2), Dindorf (1870, s.276-8) için *fr. 1*; Blockley (1983, s.224-226) için *fr. 2*. Blockley (1983, s.223-224), Hun tarihi kronolojisi üzerinden bir düzen güderek Iordanes'in (*Getica*, 24, 123-26) Priskos'a atfettiği "Hunların kökeni" pasajını *fr. 1* olarak göstermiştir.

⁴ "Rua Hunların kralyken Amilzuri [...] ve Tuna civarında yaşayan diğer halklar Romalıların saflarında savaşmak için koşuyorlardı. Rua bu halklarla savaşmaya karar verdi. Bunun üzerine Hunlar ile Romalılar arasındaki görüş ayrılıklarını ortadan kaldırmak için genellikle elçi olarak görevlendirilen Esclas'ı Romalılara göndererek, Hunlardan Romalılara kaçanların tamamının geri gönderilmemesi halinde, mevcut barışı bozacağı tehdidinde bulundu. Onun için Romalılar Hunlara elçi göndermek istediler ve Plinthat ile Dionysius bu işe gönüllü oldular. Plinthat İskit asıllı, Dionysius ise Trak kökenliydi. Her ikisi de ordulara generallik yapmıştı ve konsüllük makamına kadar yükselmişlerdi. Roma elçisi oraya varmadan Esclas'ın, Rua'ya ulaşacağı anlaşılınca Plinthat, kendisinden başka bir hiçbir Romalıyla görüşmemeye Rua'yı ikna etmek için kendi maiyetinden Sengilachus'u Esclas ile birlikte gönderdi." (Priskos, *fr. 1*; ELR., 1).

antlaşma yaptılar ve kendi geleneklerine göre yemin ederek, her biri kendi ülkesine geri döndü. [...] (Priskos., *fr.* 1.1, s.45-7; *ELR.* 1, s.121-2).⁵

Fr. 1'in bu ikinci pasajına yapılan girizgâh, yani "Rua öldüğü zaman Hunların krallığı Attila ve Bleda'ya geçti" ifadesi, pasajın ihtiva ettiği *Margus Barışı*'nın tarihinin Rua'nın ölümünün (434/5) hemen akabinde gerçekleştiğinin düşünülmesine neden olmuştur (Thompson, 1943/2015, s.299-300).⁶ Böyle düşünülmesinin bir başka nedeni de (yukarıda belirttiği gibi) bu ikinci pasajın, *Excerpta Constantiniana*'da korunduğu şekliyle Rua dönemindeki gelişmeleri kapsayan pasajdan hemen sonra gelmesidir. Ancak Doğu Roma elçilik heyetindeki Epigenes'in bu zamanda bulunduğu vurgulanan *quaestorluk* makamına 438'de erişmiş olması (Martindale, 1980, s.396), pasajın ve ihtiva ettiği *Margus Barışı* ile ilgili gelişmelerin en erken 438'e tarihlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. (Maenchen-Helfen, 1973, s.93).⁷ Thompson her ne kadar Priskos'un bunları yaklaşık otuz yıl sonra yazdığını ve bu sebeple Epigenes'i zamansız bir şekilde *questor* olarak tanımladığını iddia etmişse de Priskos'un eserini tamamladığı tahmin edilen 470li yıllarda geçmişe ilişkin gelişmeleri aklında kaldığı kadarıyla (yani hafızasına güvenerek) kaydettiğini gösteren bir kanıt mevcut değildir.⁸ Bu nedenle *fr.* 1'in ikinci pasajının ve barışın tarihlendirilmesi hususunda, Priskos'un beyanına güvenerek Epigenes'in makamda bulunduğu yılı esas almak, başka bir kanıtın yokluğunda makul görünmektedir. Dolayısıyla da bu pasajın, doğrudan Rua dönemindeki diplomatik gelişmeleri aktaran *fr.* 1'in ilk pasajındaki gelişmeleri takip etmediği anlaşılır. İkinci pasajın girizgahı her ne kadar *Margus Barışı*'nı tarihlendirirken güçlü bir yanıltıcılığa sahip olsa da bu ifadenin, fragmanların derleyicisi (*Excerpta Constantiniana*) tarafından Priskos'tan alıntı yaparken bu iki pasaj arasındaki orijinal metinde yer alan kısımları atlamak için eklendiği öne sürülmektedir (Given, 2014, s. 10, 12, n.6). Dolayısıyla Attila ve Bleda dönemindeki gelişmeler hakkında bu pasajın, Rua döneminden bahseden ilk pasajdan ayrılarak ayrıca *fr.* 1.1 olarak gösterilmesi icap etmiştir (Carolla, 2000, s.2; bk. dn.3). Dahası, *Excerpta Constantiniana*'nın derleyicisinin daha başka alıntılar için benzer

⁵ Priskos'un fragmanlarının alıntılındığı pasajlar için Kaçar'ın (2020) tercümesi esas alınırken fragman numaraları için Carolla'nın (2000) edisyonuna bağlı kalınmıştır.

⁶ Müller (1851, s.71) kendi edisyonunda bu fragmanın tarihini herhangi bir açıklama yapmaksızın 433 yılı (II. Theodosius'un imparator olarak yirmi altıncı yılı) olarak not ederek daha erkene çekmiştir. Gordon (1961, s. 60, n.9), Thompson'a dayanarak 435 yılı olarak belirtmiştir. Croke (1983: 297, n.3) ise Müller'in edisyonunu sorgulamadan temel alır.

⁷ Blockley (1980, s.380, n.4) bu tarihlendirme için benzer şekilde Epigenes'in *quaestor* olarak atandığı yıla (438) dikkat çeker, bk. (1980, s.380, n.4). Carolla (2000, s.2) ise edisyonunda bu fragman için *fr.* 1.1 olarak göstererek 439-440 yıllarını not etmiştir.

⁸ Priskos'un yaşamı, kariyeri ve tarihçiliği hakkında yapılmış en ayrıntılı inceleme için ayrıca bk. Baldwin (1980).

eklemelere başvurduğu bilinmektedir (Nemeth, 2010, s.189, dn. 439; Treadgold, 2014, s.158).

Diğer taraftan, *Margus Barışı*'nın 439 yılında gerçekleştiğini gösteren başka bir kanıt belki de Hunların bu yıl için Galya'daki Vizigotlara karşı sefer düzenleyen Batı Roma İmparatorluğu'na yardımcı birlikler sağlamış olmasında aranabilir (Iordanes, *Getica* 33, 176-177).⁹ Bu yardımcı birliklerin sayısının ne kadar olduğu ya da Hun ordusunun ne kadarının sefere katıldığı belli değilse de Hunlar için başka bir cephedeki savaşın barış ortamının sağlanması adına bir unsur olarak ele alınması mümkündür.

Fragman 2?

Margus Barışı'nı kapsayan *fr. 1.1*'in tek sorunu tarihlendirilmesi değildir. Barışın gerçekleşmesine neden olan gelişme/gelişmeler hususunda bu fragmanda aktarılanların, Doğu Roma aleyhinde belirlenen ağır şartlar göz önüne alındığında yeterli olup olmadığının tartışılması gerekir. Fragman ilk bakışta Rua döneminde Doğu Roma yönetimiyle yarım kalan müzakereler, Attila ve Bleda döneminde devam etmiş gibi görünmektedir. Ancak belirtildiği gibi hem Doğu Roma aleyhindeki ağır barış şartları hem de barışın *Margus* kentinde gerçekleşmiş olması, daha başka gelişmelerin yaşandığının düşünülmesinin önünü açmaktadır. Dolayısıyla bu durum, *Margus* kentinin Hunlar tarafından ele geçirildiğini aktaran ve *fr. 2* olarak belirlenmiş başka bir Priskos fragmanını gündeme getirir:¹⁰

İskitler [Hunlar] pazar sırasında hileyle Romalıları yendikleri ve pek çoğunu öldürdükleri zaman Romalıları elçi göndererek kaleyi ele geçirdikleri ve barış antlaşmasına uymadıkları için İskitleri suçladılar. İskitler ise buna cevap olarak olayları barışı bozmak için değil, bir karşı saldırı olarak yaptıklarını söylediler. Çünkü iddialarına göre, *Margus* piskoposu kendi topraklarına girmiş ve kraliyet mezarlarını arayıp bularak, oralarda saklanan değerli eşyaları çalmıştı. Ayrıca, şayet piskoposu ve daha önceki antlaşmaya göre teslim edilmesi gereken kaçakları iade etmezlerse (ki Romalıları arasında çok sayıda Hun kaçar vardı), Roma'ya karşı savaş açacaklarını söylediler. Romalıları, iddiaların doğru olmadığını söyledikleri zaman, iddialarının doğru olduğuna inanan barbarlar, bu tartışmalı meselelerdeki arabuluculuğu reddettiler ve savaşa başladılar. Hunlar Tuna'yı aştılar ve nehir boyunca pek çok kenti ve kaleyi tahrip ettiler. Ele geçirdikleri arasında *Illyricum*'daki *Moesia* kenti *Viminacium* da vardı. [...] [Hunlara] teslim edileceğinden şüphelenen piskopos kentten kaçarak düşman saflarına katıldı ve şayet kendisine makul bir teklifte bulunurlarsa, *Margus*'u İskit krallarına bizzat teslim etmeyi vaat etti. Krallar da piskopos sözünü tutarsa, ona

⁹ Bu gelişmenin yılı (439) Cassiodorus'un (*Chronica*, 1232) kroniği tarafından tarihlendirilebilmektedir.

¹⁰ Müller (1851, s.72-3), Dindorf (1870, s.280-1), Carolla (2000, s.7-8) için *fr. 2*; Blockley (1983, s.230) için *fr. 6.1*.

her şekilde iyi davranılacağına dair söz verdiler. [...] kenti barbarlara teslim etti. *Margus* bu şekilde harabeye çevrildiği zaman barbarların konumu daha da güçlendi (Priskos, *fr. 2*, s.52-4; *ELG.*, 1, s.375-7).

Öncelikle bu fragmanda aktarılanlar, Marcellinus *Comes* (*Chronica*, s.a. 441.3, 442.2) sayesinde 441'in sonu veya 442'in başına tarihlendirilebilen¹¹ ve birçok kentin (*Ratiaria*, *Naissus*, *Singidunum* vd.) tahribatını kapsayan Balkan seferinin başlangıcına tesadüf eden gelişmeler olarak anlaşılmıştır (Maenchen-Helfen, 1973: 116; Thompson, 1943/2015: 304).¹² Ancak böyle olması gerektiğine yönelik makul bir açıklamayla karşılaşılmamaktadır.¹³ Ayrıca *fr. 2*'nin *Margus* Barışını ihtiva eden *fr. 1.1*'i kronolojik olarak takip etmesi gerektiği hususunda bir fikir birliği söz konusudur (bk. dn. 8, 10). Buna göre *Margus*'ta yapılan barıştan (439) yaklaşık iki-üç yıl sonra Hunlar, Romalılara ait bir pazar yerine saldırmış ve bir de bir kale (*Constantia*) ele geçirmişlerdi.¹⁴ Barışın ihlal edilmiş olması hususunda karşılıklı suçlamalar, Hunların savaş açarak birçok kent ve kaleyi tahrip edip *Viminacium*'u ve *Margus*'u ele geçirmeleriyle sonuçlanmıştı ve Hun ordusunun ilerleyişi bundan sonra da *Illyricum*'un içlerine kadar devam etmiş olmalıydı.

Ancak söz konusu fragmanlar yakından incelendiğinde *fr. 1.1*'i *fr. 2*'nin takip etmesi gerektiği yönündeki düşüncüyü sarsabilecek türde birden çok problem tespit edilebilmektedir. Bunlardan ilki fragmanların doğası, yani derlenme yönteminin ortaya çıkardığı bir karışıklıktan kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, *Excerpta Constantiniana*'da elçilik faaliyetleri kapsamındaki pasajların kronolojik bir düzen içerisinde alıntılandığı tespit edilebiliyorsa da¹⁵ görüldüğü üzere *fr. 1.1* *ELR*'deki ilk fragman iken *fr. 2* *ELG*'nin ilk fragmanıdır. Bu durumda *fr. 1.1*'den önceki pasaj (yani *fr.1*) doğrudan Rua dönemiyle (en geç 434/435 yıllarından önce) ilgili olduğundan *fr. 1*'in (yani *ELR.1*) kronolojik

¹¹ Marcellinus *Comes*'in Kronik'ini (*Chronica*) takip eden sonraki dönem kaynaklar için ayrıca bk. (*Chronicon Paschale*, *Olym. 305*); Theophanes, *Chronographia*, A.M. 5942).

¹² Bury (1923: 273-4) farklı olarak bu Balkan seferlerinin 441'de *Ratiaria* yapılan saldırıyla başladığını ileri sürmektedir.

¹³ Müller (1851, s.72), kendi edisyonunda bu fragman için 442 yılı (yani İmparator Theodosius'un 35. yılı) tarihi hiçbir açıklama yapmaksızın not etmiştir. Carolla (2000, s.7) ise 441 yılını benzer biçimde not etmiştir. Croke da makalesinde bu fragman için Müller'in tarihlendirmesini sorgulamadan kabul eder, bk. (1983, s.297). Benzer şekilde bk. Given (2014, s.14). Blockley'de fragman numarası 6.1'dir ve yine *fr. 1.1*'den (Blockley için *fr.2*) sonra gelmektedir, bk. (1983, s.231). Aynı düzen için bk. Gordon (1961, s.62-63).

¹⁴ Blockley (1983, s.380, n.9), bu kalenin *fr.1.1*'deki *Margus*'un karşı kıyısındaki *Constantia* olması gerektiğini belirtir.

¹⁵ *Excerpta*'da Prokopius, Theophylaktos Simocattes, Theophanes, Candidus gibi tarihçilerden yapılan alıntıların kronolojik bir düzen içerisinde olduğunun tespiti şu çalışmada bir örnekle gösterilmiştir, bk. (Croke, 1983, s.298, dn. 5).

anlamda ilk fragman olarak ele alınmış olması doğaldır.¹⁶ Fakat yukarıda değinildiği gibi *fr. 1*'in ikinci pasajı, yani Attila ve Bleda döneminde *Margus*'ta yapılan barışın aktarıldığı *fr. 1.1*'in, kendisinden önceki pasajı (yani *fr.1*) tarihsel olarak takip etmediği ve hatta derleyicinin bu iki fragman arasındaki kısmı alıntılanmamış olduğunun belirlenebilmesinden hareketle söz konusu fragmanlar arasındaki atlanan kısmın *ELG*'nin ilk fragmanı olan *fr. 2*'nin olabileceği yönünde bir düşüncenin ortaya çıkmasını sağlar. Basitçe söylemek gerekirse, *Excerpta Constantinia*'nın derleyicisi teması gereği elçilik faaliyetleri (*excerpta de legationibus*) için Priskos'un eserinden alıntı yaparken evvela "Romalılarından diğer uluslara gönderilen elçiler" (*ELR*) kapsamına giren pasajları derlemiş ve "diğer uluslardan Romalılara gönderilen elçiler" (*ELG*) kapsamına giren pasajları bu aşamada atlamış olmalıdır. Bu durumda alıntılanmayarak atlanan ilk pasaj da *ELG*'nin ilk pasajı olması mümkündür. Sonuç olarak bu, *fr. 1.1*'de aktarılan *Margus Barışı*'na giden sürecin *fr. 2*'de okunabileceği anlamına gelir.

Fragmanların doğasının incelenmesinden ortaya çıkan bu tespit, içeriklerine karşılaştırmalı bir öncelik-sonralık ilişkisiyle yaklaşıldığında daha da güçlenebilmektedir. Bununla ilgili hemen göze çarpan çelişkiler, *fr. 2*'nin neden *fr. 1.1*'in öncesine yerleştirilmesi gerektiğini açıklar niteliktedir. İlk olarak *fr. 1.1*'deki barışın *Margus*'ta yapılmış olduğu ve Hun hükümdarlarının burada meşhur bir tasvirle müzakereyi "atlarından inmeden" gerçekleştirmiş olduğu görülmektedir. Ancak *Margus*, Hunlar tarafından açıkça *fr. 2*'de ele geçirilmiştir. Mevcut fragman düzenine dokunulmadığı takdirde Attila ve Bleda'nın Doğu Roma elçilerini neden henüz ele geçirmemiş oldukları bir mevkide karşıladıkları (bu fragmanda özellikle vurgulanır) ve neden müzakereyi burada ve gururlu bir biçimde "atlarından inmeden" gerçekleştirdikleri gibi soruları yanıtlamak zor olurdu. Dolayısıyla *fr. 1.1*'deki barışın *Margus*'ta yapılmış olmasının görünen en makul nedeni, barışın öncesinde bu kentin Hunlar tarafından ele geçirilmiş olmasıdır. Bir diğer örnek, *fr. 2*'deki çatışmaların sonucunda gerçekleşen diplomatik faaliyetlerde ne Hun hükümdarlarının ne Hun elçilerinin ne de Roma elçilerinin adlarının zikredilmemiş olduğu görülürken *fr. 1.1*'de müzakereyi gerçekleştiren tarafların kim oldukları gayet açık olmakla birlikte elçilik heyetindeki Epigenes'in resmi makamı (*quaestor*) dahi okunabilmesidir. Benzer şekilde mevcut fragman düzenine dokunulmadığı takdirde bu durumu açıklamak pek mümkün değildir. Ancak fragmanların yerleri değiştirildiğinde bu durum, Attila ve Bleda'nın Tuna üzerindeki *Viminacium* ve *Margus* gibi kentleri ele geçirerek Doğu Romalılara karşı hem kudretini kanıtlamış hem de *Margus*'ta yapılacak müzakerelerde kendilerine yüksek statüye sahip elçiler

¹⁶ Blockley (1981, s.50) ve Baldwin (1980, s.39), Rua dönemindeki gelişmeleri aktarmasından dolayı kronolojik olarak *fr. 1*'i ilk olarak fragman olarak değerlendirmişlerdir.

görevlendirilerek¹⁷ belirli bir itibar kazanmış oldukları şeklinde bir anlam kazanabilir. Dolayısıyla *fr. 2*'nin sonunda *Margus* kentini “harabeye çevirdikten” sonra “konumları güçlenen” Hunların, *fr. 2*'den farklı olarak *fr. 1.1*'de hükümdarlarının adları tarihi metne kaydedilebilmiş ve barış için diledikleri şartları dikte edebilmişlerdi.

Tüm bunlara getirilebilecek bir itiraz, *fr. 2*'deki çatışmalar sonucunda ihlal edildiği belirtilen barışın *fr. 1.1*'deki *Margus* Barışı olması gerekeceği yönünde olabilir. Ancak böyle olması gerekmez. Çünkü ihlal edilen bu barış, *fr. 1*'de nakledilen ancak tamamlanmamış gibi görünen elçi Plinthas ile Rua arasındaki müzakerenin (bk. dn. 4) de bir sonucu olabilirdi. Dahası, bunun hiçbir kaynaktan aktarılmayan ya da aktarılmışsa da günümüze erişemeyen başka bir barışın söz konusu olması da mümkündür. Nitekim Priskos'un Hun – Doğu Roma yönetimleri arasındaki 434-449 yıllarını kapsayan tüm elçilik faaliyetlerini kaydetmemiş olabileceği veya elçilik faaliyetlerinin derleyicisinin (*Excerpta Constantinia*) bu kapsamdaki tüm faaliyetleri alıntılanmamış olabileceği anlaşılmaktadır. Bununla ilgili iki bariz örnek verilebilir. Bunlardan ilki, 449 (*fr. 8. 149*) ve 450 (*fr. 13.1,2*) yıllarına tarihlenen iki Priskos fragmanında da adı zikredilen ve daha önceki yıllarda Attila için Doğu Roma tarafından görevlendirildiği belirten Nomus'un elçiliğidir. Nomus'un muhtemelen 443 yılında Hunlara elçi olarak görevlendirilmiş olduğu yalnızca 449'a tarihlendirilen *fr. 8*'deki atıftan anlaşılmaktadır¹⁸ ve o tarihteki elçilik görevi özelinde herhangi bir kayıt mevcut değildir. Diğer örnek ise 440/441'de Hunlarla bir yıllık yapılmış bir barışla sonuçlanan Aspar'ın elçiliğidir ve bu da yalnızca Marcellinus Comes'in (*Chronica*, s.a. 441.1) kaydından öğrenilmektedir. Priskos fragmanlarının bu durumu dolayısıyla tekrar etmek gerekirse *fr. 2*'de ihlal edildiği belirtilen barış *fr. 1.1*'deki *Margus* Barışı olmak zorunda değildir.

Sonuç olarak *Margus* Barışı 439 yılına tarihlendirilebildiğine göre *Viminacium* ve *Margus*'un ele geçirilmesi 439 yılından önce olmalıydı ki, olayların gelişimine bakıldığında en fazla bir yıl kadar önce (438) gerçekleştiğini düşünmek de aşırı bir yorum olmaz. Dolayısıyla da bu gelişmeler, Hunların 441/442'deki kapsamı ve etkisi daha geniş olan Balkan seferinin başlamasına sebep gelişmeler olmamalıdır. Çünkü Marcellinus Comes tarafından 441 ve 442 yılı altında nakledilen kayıtlar, bu saldırıların daha sonraki bir tarihte meydana geldiğini anlamamızı sağlar (bk. dn. 4).

¹⁷ Epigenes'in elçilik heyetine katılmasını sağlayan baş elçi Plinthas, *consullük* makamına yükselmiş bir bürokrat idi, bk. Priskos, *fr. 1* (dn. 4).

¹⁸ Nomus ile birlikte Anatolius'un Hunlara elçi olarak görevlendirildiği yılın 443 olarak belirlenmesi hakkında bk. Croke (1981).

Sonuç

Priskos'un "Tarih" fragmanlarının Müller ile başlayan modern edisyonlarında Excerpta Constantiniana'daki derlenme yönteminin gözden kaçırılması, Attila ve Bleda'nın Doğu Roma ile –bilindiği kadarıyla- kurduğu ilk askeri ve diplomatik temasların kronolojisini belirlenmesinde konuya eğilen modern tarihçileri hataya sevk etmiş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla modern tarihçilerin Hun tarihi için elzem bir kaynak olarak Priskos'u anlama çabasının yanında onun derlendiği Excerpta Constantiniana'yı da mercek altına almaları gerektiği anlaşılmaktadır. Bu çalışma yalnızca *fr. 1, fr. 1.1 (ELR. 1)* ve *fr. 2 (ELG. 1)*'yi kapsamına aldığı için derlemecinin Priskos'tan alıntılara yaptığı eklemeler ve derlemedeki kronolojik düzeni üzerinde duruldu. Bunun sonucunda ise *ELR*'nin iki pasaja ayrılması gerektiği (*fr. 1* ve *fr. 1.1* olarak) tespit edildi ve bu Priskos üzerine yapılan güncel çalışmalarla desteklenmiş oldu. Priskos'un fragmanları arasındaki bağlam ise *fr. 1.1* ve *fr. 2*'nin tarihlendirilmesinde yardımcı oldu. Yine de fragmanların ve derlemenin doğası üzerine başka bir takım unsurların tespitini veya konuya daha farklı bir bakış açısı sunmuş olabilecek benzer çalışmaları gözden kaçırmış olma ihtimali karşısında bu çalışma, konuya eğilecek tarihçilerin katkılarını ve dolayısıyla erken Türk tarihinin Hun alanyazın gelişimini umut etmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından destek ve teşekkür beyan edilmemiştir.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

KAYNAKÇA

- Baldwin, B. (1980). Priscus of Panium. *Byzantion*, 50 (1), 18-61.
- Blockley, R. C. (1981). *The fragmentary classicising historians of the later Roman Empire. Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus*. vol. I. (1983). vol. II. Arca.
- Bury, J. B. (1923). *History of the later Roman Empire*. Macmillan.
- Carolla P. (2000). *Priscus Panita: Excerpta et fragmenta*. Teubneriana.
- Cassiodorus (1894). *Chronica*. (Theodorus Mommsen, ed.). *MGH. Chronica Minora II*. Berolini.
- Chronicon Paschale*. (2007). *Chronicon Paschale 284-628 ad*. (Michael Whitby and Mary Whitby, trans.). Liverpool University.
- Croke, B. (1981). Anatolius and Nomus: Envoys to Attila. *Byzantinoslavica*, 42, 159-170.
- (1983). The context and date of Priscus fragment 6. *Classical Philology*, 78(4), 297-308.
- De Boor, C. (1903) *Excerpta de legationibus (ELR – ELG)*. Berolini.
- Dindorf, L. (1870). *Historici Graeci minores*. Teubneri.
- Given, J. (2014). *The fragmentary history of Priscus: Attila, the Huns and yhe Roman Empire, ad 430-476*. Evolution.
- Iordanes. (2020). *Getica*. (Peter van Nuffelen and Lieve van Hoof, trans.). Liverpool University.
- Lemerle, P. (1986/2017). *Byzantine humanism: the first phase*. (Lindsay Helen and Ann Moffat, trans). Brill.
- Maenchen-Helfen, J. O. (1973). *The world of the Huns*. University of California.
- Marcellinus Comes, *Chronica*. (1995). *The Chronicle of Marcellinus*. (Brian Croke, trans.). Brill.
- Martindale, J. R. (1980). *The prosopography of the later Roman Empire*. Cambridge University.
- Müller, C. (1851). *Fragmenta historicorum Graecorum*. Parisiis.
- Nemeth, A. (2010). *Imperial systematization of the past: emperor Constantine VII and his historical excerpts*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Budapest, Hungary.
- Priscus. (2020). *Fragmenta et excerpta: Attila ve Bizans Tarihi*. (Turhan Kaçar, çev.). Alfa.
- Theophanes, *Chronographia*. (1997). *The Chronicle of Theophanes Confessor*. (Cyril Mango and Roger Scott, trans.). Clarendon.
- Thompson, E. A. (1943/2015). *Hunlar*. (M. Sibel Dinçel, çev.). Phoenix.
- Treadgold, W. (2013). *The middle Byzantine Historians*. Palgrave Macmillan.